

Engagerande om epidemiologi som vetenskaps- gren

Paul D Stolley, Tamar Lasky. **Investigating disease patterns. The science of epidemiology.** 241 sidor. New York: Scientific American Library, 1995. Pris \$ 32.95. ISBN 0-7167-5058-9.

Recensent: leg läkare Mats Lambe, institutionen för cancer-epidemiologi, Akademiska sjukhuset, Uppsala.

Detta är en i högsta grad läsvärd bok. Paul Stolley och Tamar Lasky, båda epidemiologer, belyser i nio engagerande kapitel epidemiologins centrala roll inom folkhälsoforskningen och dess bidrag till kunskapsutvecklingen inom de medicinska specialiteterna.

Boken har rikt illustrerade exempel ur den medicinska historien och går långt djupare än andra epidemiologiböckers ofta pliktskyldiga beskrivning av John Snows insatser i det koleradrabade London.

Hur många nutida epidemiologer känner till t ex Florence Nightingales ansträngningar för att åskådliggöra, t ex dödlighetsutvecklingen i fält inom den brittiska armén? Hennes tidsenligt sirliga diagram, enkla men samtidigt finurliga, lär vara ett av de första exemplen på hur hälsodata använts för att påverka beslut av betydelse för folkhälsan.

Epidemiologin en central roll

Den epidemiologiska metodikens gradvisa utveckling och förfining beskrivs med utgångspunkt i de tidiga studierna kring tobaksrökning och ohälsa, och de undersökningar som identifierat riskfaktorerna bakom arteriosklerotisk hjärt-kärlsjukdom. Ett kapitel behandlar svårigheterna att utvärdera hälsorisker i vår omgivning. Teorierna bakom screening ägnas ett speciellt avsnitt.

Man tar också upp den epidemiologiska metodikens användbarhet för att utvärdera hälso- och sjukvårdens insatser.

Bokens budskap är att epidemiologins bidrag till den medicinska kunskapsutvecklingen hittills varit kraftigt underskattat. Efter landvinningarna på bl a infektions- och cancerområdet, tror författarna att framtiden kommer att erbjuda

fortsatta epidemiologiska utmaningar. De pekar särskilt på betydelsen av molekylärbiologins snabba utveckling, men också på hotet från nya eller återuppståndna infektionssjukdomar och andra hälsoproblem som kan hänföras till en allt snabbare och svåröverskådlig samhällsutveckling.

Några få svagheter

En av bokens få svagheter är att den inte mer än tangerar de många fallgropar som en epidemiologisk studie kan innehålla. Saknas gör också en diskussion kring den kritik som förts fram mot epidemiologin för att ibland ägna sig åt »data-dredging», dvs att fiska fram samband som saknar en trovärdig biologisk bas. Inte heller diskuteras problemen kring riskvärdering; svaga samband från enskilda epidemiologiska studier genererar idag alltför ofta omotiverade larm i media. En företeelse som sannolikt inte bara faller tillbaka på dålig journalistik utan också på en bristande pedagogisk förmåga hos många epidemiologer.

Rekommenderas varmt

Även om »Investigating disease patterns» inte är en lärobok i egentlig bemärkelse borde den vara obligatorisk läsning på varje epidemiologisk kurs. Boken rekommenderas varmt till såväl de redan insatta som till dem som önskar få en första inblick i ämnesområdet. Bara illustrationerna, unika ur ett medicin-historiskt perspektiv, motiverar ett inköp. •

Högklassigt om operations- tekniker i skuldran

Edward V Craig, ed. **The shoulder.** (Master techniques in orthopaedic surgery). 496 sidor. New York: Lippincott-Raven, 1995. Pris \$ 217. ISBN 0-7817-0035-3.

Recensent: överläkare Ulf Jonsson, axelsektionen, Danderyds sjukhus, Stockholm.

Att intresset för axelleden är stort för närvarande speglas

NYA BÖCKER

bl a av alla de stora verk i ämnet som publicerats senaste åren. När jag såg att det kommit en till, sammanställd av Edward Craig, undrade jag först om det inte redan var nog som det var. Intresset ökade dock genast då jag blev varse att den ingick i den fina serien »Master techniques in orthopaedic surgery». Alla bidragsgivarna är amerikaner, och de flesta är välkända inom skulderkirurgin sedan många år och har tidigare skrivit om samma ämne i flera andra verk. Genom att bidragen i den här boken, mer än i någon annan bok jag läst om axelleden, är koncentrerade på den kirurgiska tekniken känns materialet ändå mycket intressant, och det är av genomgående hög aktualitet.

Fina teckningar

Det finns många fina teckningar till varje kapitel och många vackra operationsfotografier, men värdet av de senare är jag mer tveksam till.

Det finns inget speciellt avsnitt om ledens anatomi, men teckningarna i varje enskilt kapitel ger tillsammans en mycket bra bild av den kirurgiska anatomin. Boken inleds av Craig själv med en balanserad beskrivning av Neers klassiska främre akromioplastik. Flera av teckningarna här är utomordentliga och kommer säkert att användas av många som i undervisning skall beskriva anatomin och tillståndet.

Därefter kommer ett avsnitt om kuffrupturer, där Brems noga betonar den mycket långsamma rehabiliteringen efter sutur. När det gäller främre instabiliteter har Craig låtit tre författare beskriva sina inte helt olika tekniker, och de anger även delvis skiljande indikationer. Efter två kapitel om bakre instabilitet kommer åtta avsnitt inom området trauma, av vilka fyra handlar om klavikelassocierade ingrepp men bara ett om ORIF (open reduction with internal fixation) vid proximala frakturer. Även om Jesse Jupiter beskriver några olika tekniker på sina 14 sidor tycker jag att detta ämne borde ha fått lite större utrymme.

Det finns två kapitel om ämnen som inte beskrivs så ofta. Craig har själv skrivit om teknik vid dislokerad tuberculum majus fraktur och avhandlar det grundligt. Det andra är Ro-

bert Cofields om endoproteskirurgi vid stora bedefekter, och det är kanske det mest unika och mest värdefulla i boken.

I sektionen »Reconstruction» finns ett långt men aningen färglöst avsnitt om axelartroplastik av Craig. Här finns däremot en kort men efterlängtat och illustrativ beskrivning av operation för entrapment av supraskapulära nerven. Fyra kapitel handlar om artroskopisk teknik, och det kan tyckas lite pretentiöst när det redan finns flera hela böcker om skulderartroskopi. David Morrisons genomgång av artroskopisk resektion av laterala klavikeln är i alla fall en liten pärla med många små praktiska tips och fina bilder.

Lämplig för klinikbiblioteket

Boken är sammantaget av hög klass och täcker bra de vanligaste ingreppen vid axelledsbesvär. Den bör finnas som uppslagsverk för framför allt öppna operationstekniker på alla kliniker där axelledskirurgi görs. Den kommer nog även att finnas i bokhyllan hos de flesta som har ett specialintresse för axelleden.

Eftersom boken har kommit ut under den tid då CD-ROM-tekniken används allt mer inom medicinsk utbildning skall det bli intressant att se om det blir detta verk eller något nytt som blir först att nyttja den tekniken för beskrivning av axelleds-ingrepp. •

Vad kostar boken?

Det händer att den uppgift till att ange priset som Läkartidningen uppger i recensioner inte stämmer med det pris bokhandeln begär.

Vi har successivt övergått till att ange priset i utgivarlandets valuta, eftersom många faktorer gör att ett omräknat pris lätt blir missvisande. Valutakursen kan variera, bokhandelns omkostnader likaså.

Vi vill ge våra läsare rådet att kontrollera priset med bokhandeln innan boken beställs. Det händer att kostnaden för en bok blir upp till dubbelt så stor som en direkt omräkning efter valutakursen antyder.